

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake zijn reactie op het onderzoeksrapport «Schooladviezen en onderwijsloopbanen» n.a.v. de aangenomen motie van het lid Çelik (Kamerstuk 33 000 VIII, nr. 141) en op de bevindingen van de Inspectie van het Onderwijs over advisering in het basisonderwijs (Kamerstuk 31 293, nr. 168). afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Wolbert

Adjunct-griffier van de commissie
Klapwijk

I.	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
II.	Reactie van de staatssecretaris	4

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de reactie van de staatssecretaris. De motie-Çelik¹ vraagt om een onderzoek en een plan van aanpak. De resultaten van het onderzoek geven een helder beeld van over- en onder advisering in Nederland. In negentig procent van de gevallen zijn adviezen min of meer passend. De staatssecretaris geeft aan dat er al veel stappen zijn gezet en dat het opzetten van een plan van aanpak daardoor niet nodig is. De genoemde leden hebben vertrouwen in de stappen die al gezet worden en achten een plan van aanpak ook niet noodzakelijk.

De leden van de PvdA-fractie hebben met enige teleurstelling kennisgenomen van de reactie van de staatssecretaris op het onderzoeksrapport «Schooladviezen en onderwijsloopbanen» en het rapport zelf. De genoemde leden onderkennen dat de intellectuele ontwikkeling van jongeren niet makkelijk exact valt te voorspellen door de puberteit, ondersteuning die kinderen al dan niet thuis krijgen en het onderwijs van de school waarop ze terechtkomen. Ook bestaan er laatbloeiers die pas op iets latere leeftijd een spurt maken in hun intellectuele ontwikkeling. Dit alles maakt de advisering voor het voortgezet onderwijs moeilijk en daardoor is het ook een utopie om onder- en over advisering geheel uit te bannen. Onder advisering is niettemin een kwalijke zaak, omdat het kan betekenen dat jonge mensen worden verwezen naar een schooltype onder hun niveau, zodat hun talent minder wordt ontwikkeld dan mogelijk was geweest. In sommige gevallen kunnen de betrokkenen zich zo weinig uitgedaagd voelen en zich op school zo gaan vervelen dat de onder advisering uiteindelijk leidt tot spijbelgedrag en voortijdig schoolverlaten. Zo signaleert het onderzoeksrapport ook dat onder advisering leidt tot een wat ongunstiger onderwijspositie na drie jaar voortgezet onderwijs. Dit is in die zin voor deze leden veelzeggend, dat de betrokken leerlingen eigenlijk genoeg capaciteiten hebben om juist op te stromen, maar dat dit minder vaak gebeurt.

De genoemde leden constateren dat de focus ligt op onder- en over advisering. Het is overduidelijk dat het van groot belang is te streven naar realistische schooladviezen en een passende schoolloopbaan voor elke leerling. Het is van belang te benadrukken dat het schooladvies één van de factoren is die invloed heeft op de schoolloopbaan van leerlingen. Scholen in het voortgezet onderwijs verschillen sterk in hun beleid rond opstroom, afstroom en zittenblijven, zo constateert de Onderwijsinspectie. Toen het Kamerlid Çelik in 2011 zijn motie indiende was zijn gedachte dat er niet alleen sprake is van onder advisering bij een discrepantie tussen schooladvies en de score op de Cito-eindtoets, maar dat ook, indien beide overeenstemmen, er nog altijd sprake kan zijn van onder advisering als leerlingen een hoger niveau blijken aan te kunnen. Er bestaan gevallen van jongeren waar dit heel aantoonbaar blijkt, omdat zij weten op te stromen en uiteindelijk een duidelijk hoger diploma weten te behalen dan waartoe men hen in staat had geacht op grond van Citoscore en schooladvies. Er zullen ook gevallen van jongeren bestaan waar de onder advisering moeilijker valt aan te tonen omdat de onder advisering leidt tot onderprestatie, zodat deze uitpakt als een *selffulfilling prophecy*. De onderzoekers van het GION² definiëren onder advisering echter als een advies van de basisschool dat tenminste een half schooltype lager uitvalt

¹ Kamerstuk 33 000 VIII, nr. 141

² GION: Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs

dan de score op de Cito-eindtoets aangeeft. Met deze definitie negeren ze de werkelijkheid die er wel degelijk buiten de twee adviezen om kan bestaan. Natuurlijk streeft men zowel bij het schooladvies als bij de Cito-eindtoets naar validiteit, maar zo'n streven garandeert geen onfeilbaarheid. Natuurlijk begrijpen de genoemde leden dat men een advies voor het schooltype wel ergens op moet baseren, maar dit laat onverlet dat het wenselijk is om de advisering te verbeteren. Wat onderneemt de staatssecretaris op dit punt om de validiteit verder te verbeteren? Wat gaat de staatssecretaris doen om een doorlopende leerlijn in het voortgezet onderwijs daadwerkelijk vorm te geven naast het streven naar een realistisch schooladvies, zo vragen zij.

De genoemde leden stellen dat als een leerling op een (zeer)zwakke basisschool heeft gezeten, het kennisniveau duidelijk kan zijn achtergebleven bij zijn of haar intelligentie. Dit kan betekenen dat zo'n leerling als deze terecht komt op een aanmerkelijk betere school voor voortgezet onderwijs zich duidelijk meer ontwikkelt dan men had kunnen verwachten op basis van het kennisniveau. In hoeverre zal in de toekomst bij de Eindtoets PO³ te onderscheiden zijn wat de intelligentie en wat het kennisniveau is? Het GION-onderzoek toont aan dat bij autochtone achterstandsleerlingen iets vaker sprake is van onderadvisering, maar dat deze groep leerlingen ook iets vaker afstroomt. Is de staatssecretaris bereid om te bezien of ook het onderzoek dat NWO⁴ doet naar deze groep jongeren consequenties moet hebben voor de inhoud van de Eindtoets PO?

In zowel het onderzoek van GION, als in het onderwijsverslag van de Onderwijsinspectie wordt onder- en overadvisering bepaald op basis van de mate waarin het schooladvies afwijkt van het advies dat de Cito-score geeft. De staatssecretaris constateert in de eerste alinea van pagina drie dat overadvisering gunstiger zou zijn voor de schoolloopbaan en onderadvisering ongunstiger. Dit druist in tegen de volgende conclusie van GION in zijn rapport op pagina 70: «De leerlingen waarbij geen sprake is van onder- en overadvisering zitten aan het begin van het vierde leerjaar relatief het vaakst op het geadviseerde (dus verwachte) onderwijsniveau. Bij leerlingen met onderadvisering heeft meer opstroom naar hogere schooltypen plaatsgevonden en tevens is in deze groep sprake van relatief minder zittenblijven. Een tegengesteld beeld is zichtbaar voor de leerlingen met overadvisering. Deze leerlingen zijn relatief vaker afgestroomd naar lagere schooltypen en zijn vaker blijven zitten.» Is de staatssecretaris ook op de hoogte van de mogelijke negatieve effecten van overadvisering? Wat is het effect van bijvoorbeeld zittenblijven of afstroom op de verdere schoolloopbaan, zo willen deze leden weten.

Het stelt de genoemde leden teleur dat de staatssecretaris het plan van aanpak om onderadvisering te voorkomen, waar de motie-Çelik om had gevraagd, afdoet als «niet nodig». Ook zijn stelling: «Verder zijn ouders, leerlingen en scholen zelf primair verantwoordelijk voor de advisering en plaatsing van leerlingen.» getuigt naar het oordeel van deze leden niet van de aanhoudende zorg van de regering waarop het onderwijs volgens artikel 23 van de Grondwet mag rekenen. In de motie-Çelik was ook als oordeel opgenomen «dat men het meest duidelijk kan vaststellen dat er bij het schooladvies sprake is geweest van onderadvisering als men gegevens uit de latere schoolcarrière in het voortgezet onderwijs vergelijkt met dit schooladvies». De motie-Çelik vroeg dan ook om een aanvulling van bestaande onderzoeken naar onderadvisering met onderzoek bij dezelfde leerlingenpopulatie naar onderadvisering in de zin van schooladviezen van de basisschool die duidelijk te laag zijn gebleken in de latere schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs. Voor de

³ Centrale eindtoets voor het primair onderwijs

⁴ NWO: Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

genoemde leden vormt het gedeelte van het onderzoeksrapport dat is gewijd aan de onderwijspositie van leerlingen na drie jaar voortgezet onderwijs dan ook de kern van het rapport. Wat dit betreft vinden deze leden het verontrustend dat slechts zestig procent van de leerlingen zich na drie jaar voortgezet onderwijs precies in het schooltype bevindt dat past bij het advies van de basisschool. Deze leden achten het mogelijk dat zowel onder de vijftien procent opstomers, als onder de vijftien procent afstromers, alsmede onder de tien procent zittenblijvers voor een belangrijk deel jongeren zitten die een advies hebben gekregen dat lager uitviel dan hun feitelijke intellectuele capaciteiten. Kan de staatssecretaris nader toelichten waarom hij ervoor kiest om de zaken op hun beloop te laten, zo informeren zij.

De genoemde leden vragen in hoeverre de staatssecretaris antwoord kan geven op de gestelde vraag in hoeverre onder advisering effect heeft op de resultaten van de prestaties van de leerling in de latere schoolloopbaan.

De genoemde leden merken op dat de staatssecretaris stelt op pagina drie dat voor toelating tot vmbo-gl/tl⁵, havo⁶ en vwo⁷ naast advies een tweede gegeven nodig is en dat dit in de toekomst alleen nog de uitkomst van een centrale eindtoets zal zijn. Op pagina vier geeft de staatssecretaris aan dat de voorgenomen invoering van de centrale eindtoets als consequentie heeft dat het advies van de basisschool leidend zal zijn bij de plaatsing van leerlingen in het voortgezet onderwijs. Hoe gaat de staatssecretaris er dan op toezien dat scholen in het voortgezet onderwijs geen leerlingen meer weigeren op basis van de score van deze eindtoets, zo vragen deze leden.

II. Reactie van de staatssecretaris

⁵ vmbo-gl/tl: voortgezet middelbaar beroepsonderwijs gemengde leerweg/theoretische leerweg

⁶ Havo: hoger algemeen voortgezet onderwijs

⁷ Vwo: voorbereidend wetenschappelijk onderwijs